

DVE ZBIRKI
KOROŠKIH PESNIKOV

ANDREJ KOKOT, URA VESTI

Andrej Kokot sodi v tisto generacijo koroških pesnikov, ki se je že dodobra zavedela pesniškega pomena za ohranitev slovenske etnične skupine na Koroškem. Tako najbrž ta pesniška generacija ni postala pesniška generacija samo iz nekih notranjih pobud, ampak tudi zaradi situacije, v kateri se osveščeni koroški intelektualci mora tako trdo boriti za pravice svojega jezika.

Takšno misel nam potrjuje prav Kokotova pesniška zbirka Ura vesti. Njene doživljajske prvine namreč izvirajo prav iz te nenormalne situacije, se potem razraščajo v občečloveška razmišljanja o smislu našega obstoja ter se vedno znova vračajo k svojemu izviru. Prav verjetno ni samo naključje, da je pesnik na začetek zbirke uvrstil nekaj pesmi, ki z odkrito neposrednostjo govorijo o besedi, o njegovi besedi, ki je ne bo »nikdar ne izpljunil«, ki jo bo branil »pred črno obsodbo«, ki jo bo »božal in čuval« navzlic vsem tegobam, v katerih se muči zaradi te svoje ljubezni. Pesnikova ljubezen do domače besede seveda nima nobene politične barve, ampak je izražena kot temeljna kategorija svobodnega človeka, je prej plaha kot bojevita, prav tako, kot je nekam plaha tudi pesniška beseda te zbirke.

Toda ta osnovni eksistencialni problem, ki je v pesniku in ki ga mora izražati in ki zaradi njega mora tudi trpeti, mu odpira širše dimenzije človeškega bivanja. Predvsem gre tu za vprašanje njegove družbenosti, za vprašanje pokončnosti, zvestobe samemu sebi in za vse posledice, ki mu jih prinaša ta njegova usodna ljubezen. Pesnik se namreč počuti, kakor da je

Andrej Kokot, Ura vesti, izdala, založila in tiskala Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje, opremil Milan Batista.

potisnjen na stran, na neko »samotno pot«, kjer krčevito išče pot naprej in kjer končno vendarle ostane sam »kot zgubljeno jagnje sredi jase«.

Samota, v kateri se je znašel tako rekoč proti svoji volji, pa mu seveda ni kapitulacija pred tem, kar je, ampak le edini izhod za njegovo pesniško odkritost, mu je prej ponosno zatočišče in zadnja možnost, da lahko ostane ves v svoji besedi.

Vendar kljub vsem oviram, neodmevnosti in zatekanju v samoto pesnik hoče biti dejaven tudi v širšem smislu, hoče, da bi ga drugi slišali in s tem bi bilo njegovo življenje šele polno izživljeno. Tako postaja njegova pozicija tudi javna, v nekem smislu angažirana, četudi ne v navadnem družbenoreformatorskem pomenu, ampak v sferi njegovih abstraktnih vrednot), ki jih je sam spoznal za bistvo človeštva. To so vest, resnica, pogum, luč, ki pa jim stojijo nasproti umazana vest, prevara, razprodajanje osebnosti. Pesnikova misel se torej giblje v širokem območju etičnih vprašanj; ne da bi jih sicer skušala do konca razrešiti, vendar pa jih toliko trdo postavlja na tapeto človekovega ravnanja, da nekatere pesmi s takšno temo dobivajo živo barvo pesnikovega spopadanja s svetom. Ta pesnikova etična miselnost se seveda povsem sklada z njegovo ljubeznijo do besede in z željo po samoti, in ves sklop njegovih občutij zaradi najrazličnejših sodobnih moralnih deviacij pomeni v zbirki dovolj svojevrsten protest, ki pesniku povzroča tudi muke, komaj zaveden strah in hude osebne dileme.

Toda pesnikova misel gre še dalje in se neredko poganja v kozmične razsežnosti ter se ustavlja ob nekaterih bistvenih vprašanjih človekovega smisla. In tako se Kokot, ki v dani stvarnosti mora preživljati in zavračati toliko stvari, pri katerih je tako razločno čutiti, da se ne skladajo z njegovim predstavnim svetom, močneje ukvarja še z vprašanjem narave, minljivosti,

večnosti in smrti, torej s tistimi pomembnimi življenjskimi kategorijami, ob katerih se slej ko prej ustavi vsak razmišljajoči pesnik. Toda v teh razmišljanjih je vendarle še dovolj živnega, ustvarjalnega, saj gotovo niso kar tja v en dan zapisane besede, ki jih beremo v razdelku »O pesem«, češ da tisti, kdor misli, da je smrt že sama na sebi prehod v nesmrtnost, živi v samomorilskem slepilu in je bil mrtev že pred spočetjem, tako kot je mrtev še danes. To pesnikovo spoznanje je tedaj na svoj način izražena pesniška teza o večnem ustvarjanju in presnavljanju v večnem prostoru, je temeljno spoznanje o večno živi naravi ter o središčnem položaju človeka v njej. Zato je pesnik tudi srečen, kot da bi mu le te vrste sreča lahko pomenila odškodnino za vse tegobe našega minljivega sveta.

V najvišji krog se pesnikova kozmična misel povzpne v pesmi z naslovom *V meni je zemlja*. Toda tudi ta visoki krog človeku ni odmaknjen, ampak je izenačen z njim. Vsi svetovi in galaksije so eno, čeprav so tako daleč vsaksebi, in tako so tudi vsi ljudje, čeprav tako različni drug do drugega, »eno telo, ki se v sebi porazgublja in uničuje in znova oživlja. Vse je življenje!« To enačenje kozmosa s človekom je dovolj originalna in zanimiva pesniška filozofija in lahko le domnevamo, da se je take vrste paralelizem mogel poroditi le ob globljem razmišljanju, ob samotnem razmišljanju v samotnih pesnikovih urah.

Kokotova pesniška zbirka je vsekar pomembno delo sodobne koroške poezije. Treba je seveda tudi povedati, da je kaka misel izražena nekam okorno, kot bi se mukoma prebijala na dan, in da se zbirka tu pa tam že nevarno približuje romantični elegičnosti. Toda v glavnem Kokot vendarle ostaja na realnih tleh človekovega čustvovanja in spoznavanja, v veliki meri je v zbirki kot celoti čutiti pesnikovo prizadetost ob vsem, kar na svoji živ-

ljenjski poti zaznava s svojo občutljivo notranjostjo. Tudi v oblikovnem pogledu je zmeren. Tradicija je, kot kaže, le podlaga in šola njegovim izraznim vrednostim, ne mara pa se tudi ves prepustiti oblikovnemu iskanju. Skratka, Kokot ostaja zmeren, konkreten in trezen, tako v vsebinskem kot tudi v oblikovnem iskanju.

VALENTIN POLANŠEK, KARANTANSKE

Nova pesniška zbirka Valentina Polanška nosi preprosto ime *Karantanske* in naj bi tako že z naslovom napovedovala bistvene elemente te poezije. Polanšek noče biti zahteven pesnik s težjimi osebnimi komplikacijami in z iskanjem novih izraznih vrednosti, pač pa hoče ostati preprost in neposreden, celo veder in optimističen. Le kdaj pa kdaj se v njegovo pesniško čutenje nekam plaho prikrađe tudi otožnost, vendar se takoj spet umakne ter prepusti mesto upanju, ki tako trdno tiči v osebnosti tega mladega pesnika. Skorajda je to paradoks, paradoks glede na dejstvo, da zbirka z naslovom *naznanja karantanske teme*, ki že same po sebi ne morejo vsebovati kake posebne vredine in upanja; toda če stvari pogledamo nekoliko natančneje, se nam hitro pokaže, kako Polanšek vendarle globoko tiči v svojem karantanskem ljudstvu in kako hkrati na svoj način odseva njega bolečine, ogorčenje, trdoživost in upanje. Namreč: skrita nacionalna bolečina ne more biti nujno vzrok za splošno človekovo otožnost, za nostalgično hrepenenje po nekem drugem svetu, kjer ni nacionalnega in jezikovnega zatiranja. Prav nasprotno, ta skrita bolečina lahko pomeni tudi iskanje novih vrednot in novega, drugega življenjskega smisla in prav ta

Valentin Polanšek, *Karantanske*, ilustracija na naslovni strani Gustav Janusch, opremil Borut Kovše, izdala Mladinska knjiga v Ljubljani 1971.

element je v Polanškovi poeziji v veliki meri prisoten.

Prvi razdelek Polanškove zbirke z naslovom *'Solze in vino'* vsebuje največ vedrega upanja. To je skorajda mladostno razposajena poezija, ki je daleč od tega, da bi se spuščala v temne razpoke nacionalnega ali splošno človeškega bivanja. Že iz prve pesmi, ki nosi značilen naslov *Vedno znova upanje tli*, moremo razločno spoznati temelj pesnikovega odnosa do sveta. Nekje na zemlji kljub vsemu vendarle »vedno znova pomlad zaživi« in tako tudi v njegovem srcu »vedno znova upanje tli«. In dalje: v pesmi *Podoknica vigredi beremo* potem sorodne izjave, češ »kako čudovito je biti človek v dnevih teh in znova odkriti soradost pri ljudeh«. Vse to kaže, kako zavestno se pesnik oklepa življenja in kako se njegovo občutje sveta zavestno vzdržuje na neki človečanski ravnini, kjer ni več prostora za absolutni pesimizem. Na ta ton so uglasene domala vse pesmi iz tega razdelka, saj v njih kar često srečujemo izraze mladostnega veselja, svetlobe in življenjske vedrine; na primer zrele češnje, najlepše dekle, misli iskreče, dehteča poljana, zlate strune, prijazni večer, pomlad, ljubezen, nepoznana lepota, oktobrsko sonce. Toda, kot že prej rečeno, tudi v to vedrino se zna prikrasti »brezzoba starka: mraz«, ki pač izraža skupek manj svetlih pesnikovih trenutkov.

Drugi razdelek, z naslovom *Karantanske*, vsebuje pesnikovo nacionalno izpoved, odnos do domače zemlje, do koroškega slovenstva in tudi do nekaterih zgodovinskih dogodkov na Koroškem. Pesmi so izredno preproste, večinoma izražajo le gola dejstva, češ da tukaj še bije slovensko srce, da ponarejamo domača imena, da na pokopališčih izginevajo domači napisi itn. Ta nepretenciozna poezija se ne spušča globlje v bistvo vprašanja, ampak ostaja na vsakdanjem površju, ob tem pa tudi ni bojevita, kvečjemu je toliko ogorčena, kolikor je zaradi znanih raz-

merij na Koroškem lahko ogorčen vsakdanji delovni človek slovenske nacionalne skupine. Zdi se, kot da bi ta razdelek s takšno tematiko še najmanj ustrezal pesnikovemu bistvu in da je ta poezija nastala predvsem zaradi tega, ker Polanšek kot intelektualec z odprtimi očmi ne more tudi mimo manj veselih dejstev. Toda ta dejstva mu ne prinašajo večjih muk ali pesimističnega poglobljanja vase, kvečjemu rahlo, zrelo in umirjeno ironijo.

V tretjem razdelku, z naslovom *Več veselih*... se predvsem nadaljuje ta ironija. Namenjena je širšim pojavom koroškega življenja, dotika se socialnih vprašanj, malomeščanskega pridobitništva in neke sive plehkosti, ki je posledica sodobne robotovske civilizacije. A tudi pri tej ironični kritičnosti pesnik ne more do konca obstati, kajti prav v zadnji pesmi pravi: »Več veselih kretenj je nam treba, da prestopimo v bodočnost boljših ljudi.« Tako se zbirka nedvoumno končuje s takšnim pesnikovim razpoloženjem, kakršno pravzaprav visi med vsemi vesticami pričujočih pesmi. In tako tudi ta nedvoumni konec razkriva bistvene pomenne in namene Polanškove poezije; to pa so človeška vedrina, optimizem, upanje, nezahtevnost do razmer in življenja nasploh. Prav v tem je nemara Polanšek pristen izpovedovalec slovenskega življa na Koroškem, takšnega življa, ki je skozi trpko zgodovino vendarle še do danes uspelo ohraniti vero vase in v življenje.

V celoti vzeto nam Polanškova zbirka ne odkriva novih svetov, ampak tradicionalno karantanska, skoraj ljudska, ob tem pa se v svojih estetskih prizadevanjih dokaj uspešno vključuje v moderno slovensko in srednjeevropsko poezijo. Koroški dialektizmi, ki jih srečamo v nekaterih pesmih, žlahnost in naravnost Polanškove pesniške besede samo še krepijo in nekako mimgrede dokazujejo, kako pesnik še ves tiči v svojem ljudstvu in kako nepri-siljeno živi z njim. Jože Šifrer